

Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi

A Resource for the Social Studies Course: Güvenilir Çocuk Dergisi

Deniz TONGA¹

Kırıkkale University, Faculty of Education, Social Studies Education

ABSTRACT

Research Article

Social studies is a course that is directly related to values due to its aims and nature. In this context, values have an important place in the social studies course. Teachers, curriculum and textbooks stand out in terms of gaining values to students in social studies lessons. This study aims to introduce the “Güvenilir Çocuk Dergisi” to support social studies textbooks. The research is designed within the principles of qualitative research, the data source is documents. According to the findings, Güvenilir Çocuk Dergisi is a magazine that combines national, humanitarian and religious values. The magazine confirms the use of values in daily life and the support of families in values education for their children as its basic publication policy. Most of the root values in the social studies curriculum were brought together with the readers as a subject in the Güvenilir Çocuk Dergisi. The magazine has both a rich content and aesthetic design. As a result, the Güvenilir Çocuk Dergisi is recommended as a source publication for the social studies course.

Key Words: Social studies, values, magazine, Güvenilir Çocuk Dergisi.

Received: 16.05.2022

Revision received:

28.05.2022

Accepted: 29.05.2022

Published online:

29.05.2022

¹ *Corresponding author:*

deniztonga@hotmail.com

0533 145 37 91

Orcid: 0000-0002-8367-8778

Sosyal Bilgiler Dersi için Bir Kaynak: Güvenilir Çocuk Dergisi

Deniz TONGA¹

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi

ÖZ

Sosyal bilgiler amaçları ve doğası gereği değerler ile doğrudan ilgili bir derstir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde değerlerin önemli bir yeri vardır. Sosyal bilgiler dersinde değerlerin öğrencilere kazandırılması hususunda öğretmen, müfredat ve ders kitapları ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma, sosyal bilgiler ders kitaplarına destek olmak için Güvenilir Çocuk Dergisini tanıtmayı amaçlamaktadır. Araştırma, nitel araştırma prensipleri dahilinde tasarlanmıştır, veri kaynağı dokümanlardır. Elde edilen verilere göre Güvenilir Çocuk dergisi, milli, insani ve dini değerleri bünyesinde toplayan bir dergidir. Dergi, değerlerin günlük yaşamda kullanılmasını ve ailelerin çocuklarına değer eğitimi konusunda destek olmalarını temel yayın politikası olarak kabul etmektedir. Sosyal bilgiler müfredatında yer alan kök değerlerin çoğu Güvenilir Çocuk dergisinde konu olarak okuyucular ile buluşturulmuştur. Dergi hem zengin bir içeriğe hem de estetik bir tasarıma sahiptir. Sonuç olarak, Güvenilir Çocuk dergisi sosyal bilgiler dersi için kaynak bir yayın olarak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, değerler, dergi, Güvenilir Çocuk dergisi.

Araştırma Makalesi

Alınma Tarihi:
16.05.2022
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 28.05.2022
Kabul Edilme Tarihi: 29.05.2022
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 29.05.2022

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

Doç. Dr.

deniztonga@hotmail.com

Orcid: 0000-0002-8367-8778

Giriş

Sosyal bilgiler, çocukları hayata hazırlayan çok yönlü ve disiplinler arası bir yapıya sahiptir ve içerik olarak da sosyal bilimlerden yararlanır (Aslan, 2016). Sosyal bilgilerin birden fazla amacı tanımlanmış olsa da bireyin kendisi ve kamu yararına iyi bir vatandaş olması önem taşır. Bu bağlamda sosyal bilgiler, bilgi ve kültürel aktarım dahil pek çok konuyu bünyesinde barındırır (Bektaş Öztaşkın, 2016). Sosyal bilgiler, değişen ülke ve dünya şartlarında etkili kararlar alabilen ve karşılaştıkları problemleri çözebilen vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir öğretim programıdır. Sosyal bilgiler doğrudan vatandaşlık eğitimine odaklanmış bir ders olma özelliğine sahiptir (Öztürk, 2009).

Sosyal bilgiler dersinin ortaya çıkış amacı yaygın olarak “etkili vatandaşlık” temalı tanımlanmaktadır (Evans, 2004). Bununla beraber ülkemizde son yıllardaki müfredat çalışmaları ile beraber iyi vatandaş yetiştirme hedefinin yanında “iyi insan” kavramı da ön plana çıkmaktadır (Tonga, 2017a; MEB, 2018). Bunun da en önemli kanıtlarından biri, sosyal bilgiler müfredatlarında değerlere yapılan vurgudur. 2005 ve 2017 programlarında değerler bulunmaktadır ve bununla beraber sosyal bilgiler eğitimi alanında değerler ile ilgili yapılan çalışmalar da çoğalmıştır. Zira sosyal bilgiler dersinin amaçları da ağırlıklı olarak değerlerle ilgilidir. Değerlerin öğrencilere kazandırılması ile insana değer veren, toplumda barış ve uyum düzeyini yükseltebilecek bireylerin yetiştirilmesi sağlanabilir (Tonga, 2016).

Çocukların temel haklarını öğrenebilmesi, yeteneklerini keşfetmesi, toplumun bir parçası olması, değerleri edinmesi, insan haklarına saygı duyması ve kendi haklarını koruması sosyal bilgiler eğitiminin amaçları arasındadır (Tonga, 2017b). Sosyal bilgiler dersi varoluşu gereği vatandaşlık ve insanlık değerleri ile yakından ilgilidir. Bu değerlerin öğrenci ile buluşmasında öğretmen, müfredat ve ders kitapları vasıta konumunda yer alır. Ders kitabı, öğretmenin derste yapacağı etkinliklerde bir vasıta olması nedeniyle sosyal bilgiler dersinin amaçlarını gerçekleştirmede önemli bir role sahiptir.

Okullarda ders kitabının yanında yaygın olarak kullanılan kaynaklar daha çok sınavlara hazırlık kitaplarıdır. Bu test kitapları ise genelde bilişsel düzeyde kazanımlar için uygun görünmektedir ve bu kitaplar daha çok öğrenilen bilgilerin ölçülmesi ile ilgilidir. Oysa ders kitabı ile beraber kullanılan kaynak kitaplar bir taraftan da dersin amaçlarını gerçekleştirmeye yardımcı olmalıdır. Zira literatürde sosyal bilgiler ders kitaplarını yeterli görmeyen çalışmalar bulunmaktadır (Gülersoy, 2013; Doğan ve Torun, 2018). Ders kitaplarına sosyal bilgiler dersinin bütün amaçlarını, kazanımlarını, beceri ve değerlerini sığdırmak pek olası görünmemektedir. İşte bu hususta derste alternatif kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alternatif kaynaklara biyografiler, tarihi romanlar, çocuk dergileri örnek verilebilir. Şüphesiz ki bu materyalleri kullanmak, beraberinde dersin amaçlarını kazanma konusunda kolaylık sağlayacaktır. Örneğin, Oruç ve Erdem (2010) biyografi kullandıkları deneysel çalışmalarında biyografi kullanılan grupta sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların olumlu düzeyde arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Demir (2019), Bilim Çocuk dergisindeki konuların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının dersi daha ilgi çekici hale getirmek, merak uyandırmak ve bilimsel bakış açısı kazandırmak açısından katkı sağladığı sonuçlarına ulaşmıştır. Dolmaz ve Kaya (2018) sosyal bilgiler derslerinde tarihsel roman kullandıkları çalışmalarında tarihsel romanların eğlenceli bir ortam oluşturması, merak duygusunu canlı tutması ve kitaplardan daha fazla bilgiyi öğrenciye kazandırabilmesi açısından öğrencilerin tarihsel romanlara yönelik görüşlerinin olumlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Oruç ve Ateş (2019) TRT Çocuk dergisini incelemişler ve dergi içeriğinde sosyal bilgiler müfredatında bulunan kazanım, beceri ve değerlere ilişkin çok çeşitli örnekler olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bu çalışmanın amacı ise ülkemizde ulusal olarak yayınlanan Güvenilir Çocuk dergisini incelemek ve sosyal bilgiler dersi için bir kaynak eser olarak önermektir. Bu amaçla,

“Güvenilir Çocuk dergisinde sosyal bilgiler eğitimine ait içerik nasıldır?” sorusuna cevap aranacaktır.

Yöntem

Sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilir bir çocuk dergisi önermeyi amaçlayan bu çalışma, nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Veri kaynağı dokümanlardır. Dokümanlar, nitel araştırmalarda kullanılan veri kaynaklarından biridir (Bowen, 2009). Zira çalışma, doğrudan dokümanlarla ilgilidir. Elde edilen veriler üzerinden betimsel analizlere yer verilmiştir. Betimsel analiz; betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması şeklinde dört basamaktan meydana gelmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2008).

İncelenen dokümanlar Güvenilir Çocuk dergisinin son üç yıldaki sayılarıdır. Bu dergilerin bir bölümüne <http://www.guvenvak.org/tumunu-goster/3/dergi.html> adresinden pdf olarak ulaşılabilir. Öncelikle derginin konu başlıkları ve içerikleri hakkında bilgiler verilmiş, ardından da içerikte sosyal bilgiler dersindeki kazanım veya değerlerle ilgili olabileceği düşünülen örnek sayfalara yer verilmiştir. Veriler incelenirken sosyal bilgiler eğitiminde yayımları olan ve eğitim programlarında öğretim üyesi olarak çalışan bir akademisyenden görüş alınmış ve bulgulara son hali verilmiştir.

Bulgular

Güvenilir İnsan Yetiştirme Vakfı

Güvenilir Çocuk dergisi, Güvenilir İnsan Yetiştirme Vakfı tarafından çıkarılmaktadır. Vakıf, 2013 yılı itibarıyla kurulmuş ve ortaya çıkış gayesini şu şekilde açıklamıştır:

“Vakfın amacı, toplumda noksan olduğu görülen “GÜVEN” değerini aşlamak, yaşatmak ve böylece insanların yaşamlarına kalite ve huzur katmaktır. İnsanların hayatlarını güven üzerine kurmalarına yardımcı olmak, güven konusunda insanları bilinçlendirmek ve gerekli eğitim çalışmalarını yapmaktır. Vakfın öncelikli hedefi, hayatın her yönünde güven değerinin önemi hakkında insanlarımızı bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir. Vakfın çalışmalarının temelinde bu unsur yatmaktadır. Eğitim çalışmalarımızın temelinde güvenin unsurları olan, söz verip sözünde durmak (söz ciddiyeti), işinde, doğru, dürüst, mert ve sağlam insan olmak (iş ciddiyeti), emaneti korumak, yalan söylememek, vicdan arzularına uymak gibi değerleri insanlara kazandırmak ve yaşatmaktır. Bu doğrultuda eğitim faaliyetleri, kültürel ve sosyal faaliyetler göstermek vakfın amaçları içinde yer alır.” (Güvenilir İnsan Yetiştirme Vakfı, 2021).

Vakfın merkezi Kırıkkale’dedir. Vakıf, üyelerine günlük yaşam içinde başta güven olmak üzere çeşitli değerleri günlük yaşamda kullanabilmek üzere dergiler ve eğitim planları hazırlamakta, ayrıca çeşitli eğitimler faaliyetleri yapmaktadır.

Güvenilir Çocuk Dergisi

Güvenilir Çocuk dergisi, çocuk eğitim ve gelişim dergisidir. 2021 aralık ayı itibarıyla 7. yılında 78. sayısı yayınlanmıştır. Derginin amacı, çocuklarda değerlere ilişkin bir farkındalık yaratmak, ardından da değerleri davranışa dönüştürmek için yardımcı olmaktır.

Dergide her ay bir değer tema olarak seçilmiş, bu değere ilişkin alt temalar ile değer somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Örneğin, bir ay güven değeri seçilmiş, söz verip sözünde durmak ve doğru sözlü olmak işlenmiştir. Bir süre sonra tekrar güven değeri tema olarak işlendiğinde, başlanan işlerin en güzel şekilde sonuçlandırılması ve emanete sahip olmak boyutları ele alınmıştır. Böylece farklı sayılarda aynı değer farklı boyutları çocuklara ve ailelere sunulmuştur.

Derginin yazar kadrosu, Güvenilir İnsan Yetiştirme Vakfı'nın üyelerinden oluşmaktadır. Görsel tasarım ve çizimler de iki çizer dışında vakıf üyelerinden oluşmaktadır. Dergi, şu aşamada herhangi bir reklam almamaktadır. Derginin kurumsal aboneleri arasında Kültür Bakanlığı da bulunmaktadır.

Hedef Kitle

Derginin hedef kitlesi, ilkokul ve ortaokul öğrencileridir. Bununla beraber derginin ilk iki sayfasında anne ve babalar için eğitici bir bölüm, ilerleyen sayfalarda da sağlık, coğrafya, din ve bilim tarihi gibi konulardaki yazılar, yetişkinlere de hitap etmektedir.

Derginin Eğitim ve Değer Anlayışı

Dergiyi çıkaran Güvenilir İnsan Yetiştirme Vakfı'nın temel görüşü, insanın yaratılanlar içinde en değerli olduğu, ancak bu değerini ortaya çıkabilmesi için kişilik eğitimine ihtiyaç duyulduğu üzerinedir. Kişilik eğitimi, Allah'ın insandan görmek istediği değerleri yaşamımızda kullanmak ve değer sistemini de bu şekilde ayarlamaktır. İnsan, denildiğinde de bedeni değil, bedenin içinde yaşayan bir soyut varlık akla gelir. Dolayısıyla temel olan da insanın bedeni değil, bedenin içinde yaşayan insanlık sıfatıdır (Duru, 1985).

Derginin eğitim anlayışı ve temel mesajı şudur: "İnsan her şeyden önce insanlık değerlerini öğrenmelidir. Öğrenmek, yapmak ve yaşamak içindir. İnsanlar öğrendikleri hâlde uygulamadıkları bilgilerden faydalanamazlar." Bu mesaj, her sayıda ön kapağın arkasındaki sayfada yer alır. Aşağıda bununla ilgili görsele yer verilmiştir.

Resim 1. Derginin eğitim anlayışı ile ilgili örnekler

Güvenilir Çocuk dergisi, değerler için önemli olanın bilmek değil, bilmekle beraber uygulamak olduğu anlayışına inanır. Çocuklar da insandır. Vakıf, insanları çocuk ve yetişkin diye tasnif etmez. Çocukluk yaşlarında verilen değer eğitimin önemine inanır. Çocuklara verilen mesaj ve yetişkinlere verilen mesaj aynıdır. Değerler açısından bilgiler davranışa dönüşmelidir. Bunun için de her ay dergi ile beraber uygulama çizelgelerinin olduğu bir form okuyucuya ulaştırılır. Burada ailelere verilen mesaj da çocukların bilgileri davranışa dönüştürmelerine yardımcı olmalarıdır.

Konusu

Güvenilir Çocuk dergisinde milli, dini ve insani değerler konu olarak yer alır. Her ay yayın kurulu tarafından belirlenen değer, alt başlıklara ayrılır ve yazarlar bu temalara uygun olarak yazılarını hazırlarlar. Yazılar genel olarak günlük yaşamla ilgilidir ve yazarlardan

beklenenler de değerlere ilişkin teorik bilgilerden ziyade yaşamdan elde edilen deneyimlerdir. Bu anlamda yazarlar yazdıkları değerleri kendi yaşamlarında tatbik etmeye çalışırlar. Ayrıca değerler ile beraber, şehir tanıtımına, İslam bilim tarihindeki bilim insanlarının serüvenine, Nasrettin Hoca'dan fıkralara ve özlü sözlere de yer verilir. Aşağıda derginin son üç yıldaki konularına yer verilmiştir.

Tablo 1. Güvenilir Çocuk dergisi konu başlığı ve ilgili değerler

Güvenilir Çocuk Dergisi Sayı	Aylık Konu Başlığı-(Tema)	İlgili kök değer
2019-Ocak	İyilik Yap Deme, O İyiliği Sen Yap	Yardımseverlik
2019-Şubat	Kendini Tanı	Özgüven
2019-Mart	Kendine Güven	Özgüven
2019-Nisan	Kendine İnan	Özgüven
2019-Mayıs	Güzellikleri Fark Edelim	İyimserlik
2019-Haziran	Karar Ver ve Pes Etme	Kararlılık
2019-Temmuz	Gönlünün kapılarını aç (af)	Barış
2019-Ağustos	Benim renkli dünyam	Özgüven
2019-Eylül	Ciddiyet	Çalışkanlık, sorumluluk
2019-Ekim	Şükür	Kıymet bilmek
2019-Kasım	Düzenli olmak	Duyarlılık
2019-Aralık	Temizlik gibisi var mı	Temizlik
2020-Ocak	Sorumluluk	Sorumluluk
2020-Şubat	Başladığım işi bitiririm	Çalışkanlık, sorumluluk
2020-Mart	Azim	Çalışkanlık
2020-Nisan	Başkalarının başarılarına seviniyorum	Sevgi-Saygı
2020-Mayıs	Hakimiyet, insanın gücüne ispattır	Sorumluluk-Bağımsızlık
2020-Haziran	İnsanın değerini doğruluk gösterir	Dürüstlük
2020-Temmuz	Öğrenmeye üşenmem, yeniliklere açığım	Bilimsellik
2020-Ağustos	Vatanımı seviyorum, işlerimi en güzel şekilde yapıyorum	Vatanseverlik
2020-Eylül	En güzel işin mucidi olmak için çalışıyorum	Çalışkanlık
2020-Ekim	Her kitap başka dünyaya açılan bir kapıdır	Bilimsellik
2020-Kasım	Güzelim güzeli görürüm	İyimserlik
2020-Aralık	Çözüm bulmak benim işim	Bilimsellik-Çalışkanlık
2021-Ocak	En kıymetlim, ailem	Aile birliğine önem verme
2021-Şubat	Başımızın tacı, büyüklerimiz	Saygı-Duyarlılık
2022-Mart	Benim biricik kardeşim	Sevgi-Saygı-Sorumluluk
2021-Nisan	Sevgiyle güzelleşiyor çevrem	Tasarruf
2021-Mayıs	Vatan sana canım feda	Vatanseverlik
2021-Haziran	Varmak için hedefe çalışırım azimle	Çalışkanlık
2021-Temmuz	7 yaşındayız (kendini ifade edebilme)	Özgüven
2021-Ağustos	İnsanım, sorumluluk benim adım	Sorumluluk
2021-Eylül	İnanırsam başarabilirim	Özgüven
2021-Ekim	Kendi işimi kendim yaparım	Sorumluluk-Çalışkanlık
2021-Kasım	Sıkı sıkı bağlıyım köklerime, güvenle bakıyorum geleceğime	Aile birliğine önem verme
2021-Aralık	Değeri biliyorum kendimi seviyorum	Sevgi

Tablo 1’de görüldüğü üzere Güvenilir Çocuk dergisi her ay bir değeri tema olarak kendisine seçmektedir. Son üç yılda en çok üzerinde durulan değer 7’şer kez çalışkanlık ve sorumluluk, 6’şar kez özgüven, 3’er kez bilimsellik ve saygıdır. Vatanseverlik ve sevgi ise 2 kez konu olarak dergide kendine yer bulmuştur. Ayrıca duyarlılık, tasarruf, aile birliğine önem verme, iyimserlik ve dürüstlük de dergide işlenen değerler arasındadır. Bu değerlerin çoğunluğu şu an kullanılan sosyal bilgiler müfredatında kök değer olarak bilinen değerlerdendir. Bu bağlamda dergide işlenen değerler, sosyal bilgiler müfredatında yer alan değerler ile bire bir benzerlik göstermektedir. Dergi, yayın politikası olarak değerlerin uzun soluklu çalışmalar ile kazanılacağına inanmaktadır. Dolayısıyla değerleri zaman içine yayarak birden fazla ayda okuyucuyla buluşturarak değerler konusunda bilinçlendirme politikası gütmektedir.

Resim 2. Güvenilir Çocuk dergisi kapak örnekleri

Yukarıda Güvenilir Çocuk dergisinin iki adet kapağına yer verilmiştir. Kapaklarda derginin sahip olduğu içeriğe uygun bir başlık mesaj şeklinde yer almaktadır. Örneğin, vatanseverlik temalı olan 2020 Ağustos sayısında ‘‘Vatanımı Seviyorum İşlerimi En Güzel Şekilde Yapıyorum’’ mesajı verilmektedir. Burada vatanseverlik değerinin altı boyutunda iş ciddiyetine vurgu yapılmıştır. 2020 haziran kapağında ise doğruluk değeri işlenmiş ve mesaj olarak doğruluğun insanın değerini arttıracakı vurgulanmıştır. Derginin diğer sayılarında da bu yayın politikasına devam edilmiş ve her aya ilişkin bir değer ve o değeri ifade eden bir boyuta yer verilmiştir.

Resim 4. Hadis köşesine ilişkin örnekler

Ayın Hadisi
Hazırlayan
Meral ZORLU

Güvenilir Çocuk

"Doğru olmayan bir şey gördüğünüzde veya işittiğinizde, insanların heybeti, Hakk'ı söylemekten sizi alıkoymasın."

İmam Taberani,
Mu'cemu's-Sağır, 2/185

**O (sav) Varsa Varım,
Yoksa Yokum**

Hicretin altıncı yılında, Peygamberimiz (sav) ashabıyla beraber, umre niyetiyle Mekke'ye doğru yola çıkar. Fakat müşrikler, Kabe'yi ziyarete mâni olurlar.

Bu esnada Hz. Osman (ra), Peygamber Efendimizin (sav) elçisi olarak müşrikler ile görüşmeye gider. Maksudlarının sadece umre yapıp geri dönme olduğunu açıklar.

Akrobalarıysa, isterse yalnızca kendisinin Kabe'yi tavaf edebileceğini söylerler Hz. Osman'a (ra).

Hz. Osman (ra) Allah Resulü'ne (sav) sadakatini ispat eden o muhteşem cevabı verir:

- Hz. Peygamber (sav) Kabe'yi tavaf etmedikçe ben de edemem! Ben Beytullah'ı ancak O'nun (sav) arkasında ziyaret ederim. Allah Resulü'nün kabul edilmediği bir ibadette ben de yokum! (Ahmed, IV, 524)

İşte her durumda Allah Resulü'ne (sav) bağlılık, hak olanı söylemenin ve yaşamının gururu...

27

guvenilircocuk.com

Ayın Hadisi
Hazırlayan
Meral ZORLU

Güvenilir Çocuk

"Hepiniz çobansınız.
Hepiniz götüğünüz sürüden sorumlusunuz.
Amir, memurlarının çobanıdır. Erkek, ailesinin çobanıdır.
Kadın, evinin ve çocuğunun çobanıdır.
Netice itibarıyla hepimiz çobansınız; idare ettiklerinizden sorumlusunuz."

(Buhari, Cüm'a 11)

Din Kardeşine Yardım Et

Mescitte ashabi ile sohbet eden Sevgili Peygamberimize (sav) sahabe efendilerimizden birisi "haksızlık etmek" konusunu sordu.

Peygamber Efendimiz (sav) hiç tereddütsüz yanıt verdi:

- Hakkı da olsa haksız da olsa "din kardeşinize" yardım edin.

Arkadaşları Peygamber Efendimizin (sav) verdiği cevaba şaşmışlardı.

-Ey Allah'ın Resulü! Hakkı olana yardım ederiz . Fakat haksızlık edene nasıl yardım edebileceğimizi anlamadık?

Sevgili Peygamberimiz (sav) şöyle buyurdu:

- Haksızlık eden bir kardeşinizi gördüğünüzde, onun haksızlık yapmasına engel olarak ona yardımcı olursunuz. Böylece onun bir başkasına zulmedip günaha girmesinin önüne geçmiş, yani ona yardım etmiş olursunuz buyurdu. (Buhari, İbrahim, 7)

27

guvenilircocuk.com

Güvenilir Çocuk dergisinde yer alan köşelerden biri de "Ayın Hadisi" bölümüdür. Dergi, dini değerler konusunda da okuyucu kitlesini bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır. Burada bir hadise yer verilmekte hemen sayfanın altında da hadis ile ilgili Peygamber Efendimiz zamanında yaşanan bir olay ya da İslam Tarihi'ndeki din büyüklerinden birinin yaşamından bir kesit sunulmaktadır. Yukarıda örneklerden birinde doğruluk, diğerinde ise sorumluluk değeri ile ilgili Peygamberi Efendimizin sözlerine yer verilmiştir. Bu bölüm, özellikle sosyal bilgiler müfredatındaki değerlere uygunluk arz etmektedir.

Resim 5. Nasrettin Hoca köşesi ile ilgili örnekler

Değer söz konusu olduğunda Türk tarihindeki önemli şahsiyetlerden biri de Nasrettin hocadır. Nasrettin hoca, bir-iki paragraf gibi küçük bir metnin içinde hem düşündürücü hem de öğretici unsurlara yer verir. Böylece bireyi ya da toplumu ilgilendiren bir değere atıfta bulunur. Yukarıdaki örneklerde Nasrettin Hoca “eşeğe ters binme” fıkrası ile saygı değerine vurgu yapmakta, “ipe un sermek” ile de saygısızlık etmeden problem çözmeyi öğütlemektedir.

Resim 6. Şimdi haberler köşesi ile ilgili örnekler

"Şimdi Haberler" Güvenilir Çocuk dergisindeki köşelerden biridir. Haberlerin tamamı insani değerlere vurgu yapmakta ve yaşanmış güzel ve iyi olayları haber şeklinde okuyucuyla buluşturmaktadır. Birinci görselde dürüstlük temalı bir habere, ikinci görselde ise iyilik ve yardımseverlik temalı habere yer verilmiştir. Bu bölüm de sosyal bilgiler derslerindeki değerlere uygunluk arz etmektedir.

özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. SB.5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder. SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.” gibi kazanımların geçtiği derslerde kullanılabilir.

Resim 8. Tipi tip köşesi ile ilgili örnekler

TİPİ TIP
Yazan: Doç. Dr. Deniz TONGA

Gölge Tip
Ben gölgeyim, güneş nereden gelirse o yöne düşerim. Benzer şekilde de insanlardan çok etkilenirim. Beni sevsinler diye sevmediğim bir şeye severim diyebilirim. Sevdiğim bir şeye de sevmiyorum diyebilirim. Beni takip ettiğinizde bir şeyi bazen sevdiğimi bazen de sevmediğimi görebilirsiniz. Belirsizlik göbek adımıdır çünkü kendi tespitlerim olmaz. Beni iyi tanıyın ki yanılmayın.

İnsan
Ben insanım. Sevdiğime de sevmediğime de kendim karar veririm. Başkalarının neleri sevip sevmedikleri de beni etkilemez. Kendi tespitlerime ve beğenime itibar ederim çünkü ben insanım. İşte bu şekilde yaşamak bana hüküm ve dayım verir. İnsanın kendi tespiti ve takdiri ile yaşaması güzel şey, sizlere de tavsiye ederim.

Net: Tipler, insanlar sahip olduğu veya alamadığı değerlere göre tanımayı içeren bir insan tanıma sistemidir. İdeal olan, insan tipe ulaşmaktır. Olan için de hayatımızda insani değerlerle yaşamamız gerekir. İnsani değerlere sahip olmayanlara gölge, eşya, bitki ve hayvan tip denilir.

34

Güvenilir Çocuk Dergisi | Sayı 62 | Ağustos 2020

TİPİ TIP
Yazan: Doç. Dr. Deniz TONGA

Eşya Tip
Ben eşya tipim. Kendim için gerekliyi göremem. Mesela bir bardağı düşünün, masanın kenarına koymuş, düşecek ve kırılacak. Bardağın altına gelmez, biraz öte gideyim de bana zarar gelmesin. Hem düşünemez hem de böyle bir gücü yoktur eşyanın. Ancak bir insan onu alıp başka yere koyabilir. Aynı ben de bir bardak gibiyim, nerede ne yapacağımı tam olarak bilemem.

İnsan
Ben insanım. İnsan demek, kendi için gerekliyi iyiyi ve güzeli düşünüp zamanında yapabilecek demektir. Oyun zamanı oyun oynarım, ders vaktinde dersimi yaparım. Aileme yardım etmeyi de unutmam. İnsan demek, kendine zarar verecek işlerden uzak duran demektir. Örneğin, sağlığımıza zarar verecek yiyecekleri yemekten kaçınırım. Çünkü insanım.

Net: Tipler, insanlar sahip olduğu veya alamadığı değerlere göre tanımayı içeren bir insan tanıma sistemidir. İdeal olan insan tipe ulaşmaktır. Olan için de hayatımızda insani değerlerle yaşamamız gerekir. İnsani değerlere sahip olmayanlara gölge, eşya, bitki ve hayvan tip denilir.

34

Güvenilir Çocuk Dergisi | Sayı 62 | Ağustos 2020

“Tipi Tip” insanların sahip olduğu veya alamadığı değerlere göre tanımayı içeren bir insan tanıma sistemini içeren bölümdür. Burada temelde insan beşe ayrılmıştır. Gölge tip insanlar, eşya tip insanlar, bitki tip insanlar, hayvan tip insanlar ve gerçek insanlar (Duru, 1985). Her sayıda insan tip ile diğer tiplere karşılaştırmalı olarak yer verilmiştir. Yukarıda verilen birinci örnek, kendi tespitleri ve kendi kararları ile yaşamayan, belirsizlik içinde yaşayanlar gölge tipe örnek teşkil etmektedir. İkinci örnekte ise yerli yerinde davranamayanlar, nerede ne yapacağını bilemeyenler ise bir eşyaya benzetilmiştir. Bu bölüm, “SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıyarak. SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyarak. SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar. SB.7.1.1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular. SB.7.1.2.

Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.” gibi kazanımların geçtiği derslerde kullanılabilir.

Resim 9. Bilim tarihi köşesi ile ilgili örnekler

Damarlarımızdaki Asil Kanlar

Yazan
Doç. Dr. Deniz TONGA

Türk Çocuğu Atalarını Tanıdıkça
Daha Büyük İşler Yapmak İçin
Kendinde Kuvvet Bulacaksınız.
“Muhtaç Olduğün Kudret;
Damarlarımızdaki Asil Kanlarda
Mevuttur.”
Maruf Kemal ATATÜRK

İbn Nefis
1213-1288

Marhaba sevgili torunlarım... Ben İbn Nefis. Tarihin gökğözü eli büyük hekimlerinden biriyim. Sadece tıp alanında değil, pek çok alanda yoğun olarak çalıştım. Bir hekim olmanın yanında anatomi uzmanı, fizyolog, cerrah, oftalmolog (göze hekim), psikolog, astronom, kozmolog ve jeolog olarak çalıştım. Tıpla ilgili konularla ilgili yazdığım eserlerim şunlardır.

Tıp tarihinde küçük kan dolaşımını ilk ve doğru şekilde açıklayan bilim insanıyım. Bununla beraber kalbin yapısını, odacık ve kapakçıklarını, bunların işlevlerini, kalbin kendini beslemesini ve kanın akciğerlere pompalanıp temizlenerek tekrar kalbe dönmelerini bilimsel çabalarla açıkladım ve küçük kan dolaşım sistemini tanımladım.

Göze ve göze hastalıklar ile yakından ilgilendim. Göz, görme olayına yardımcı olan bir organdır ama görme olayının gerçekleştiği esas yer değildir. Gözme, gözüde oluşan görüntüleri beyin yoluyla beyne ulaştırma sürecinde beyindeki bir bölün tarafından algılanarak meydana gelir. Göz hastalıklar ile de yakından ilgilendim. Göz rahatsızlıklarının tedavisi usullerini ve ilaçlarını keşif ettim. İlaç olarak kimyasal maddeleri yerine daha çok bitki ve hayvani ürünleri kullandım, bitkilerden ilaçlar ürettim.

Sevgili torunlarım, size tavsiyem, yeteneklerinizi değerlendirin ve kullanın. İhtiyaç duyduğunuz işleri daha başarılı olabilirsiniz. Meslek seçerken de buna çok dikkat edin.

32 35

Damarlarımızdaki Asil Kanlar

Yazan
Doç. Dr. Deniz TONGA

Türk Çocuğu Atalarını Tanıdıkça
Daha Büyük İşler Yapmak İçin
Kendinde Kuvvet Bulacaksınız.
“Muhtaç Olduğün Kudret;
Damarlarımızdaki Asil Kanlarda
Mevuttur.”

VECİHİ HÜRKUŞ
(1896-1969)

Hamileketimizi yıllarına güvenle taşıyacak geleceğimize olan sevgili gençler... Ben pilot, uçak mühendisi ve mütepebbile Vecihi Hürkuş'um. Türk havacılık tarihinin en önemli isimlerinden biriyim, hatta Türk tarihinde uçakların babası sayılırım. Çünkü Türkiye'nin ilk uçak tabanını ve organizasyonunu, Türkiye'nin ilk yurt dışı uçuşunu gerçekleştirmek bana nasip oldu.

İttihak Harbinde 50'ye yakın uçuş yaparken 1916'da İttihak Harbiyesi kazandım. Kafkas Cephesinde bulunduğum

biraz bir Rus uçağını, İttihak Harbinde de bir Yunan uçağını düşürdüm. Bununla beraber düşman uçağını düşüren ilk Türk pilot ünvanını aldım.

İttihak Savaşı'nda ilk hava zaferini kazandım. Hırvatların yaklaşık 30.000 saat havada geçen ilk ve tek Türk pilotuyum. (30.000 saat = 1.250 gün = 41 ay 20 gün = 3 yıl 5 ay.)

Havacılığın mütepebbilek adımdım. Önemli için de kendi imkânlarla uçaklar ürettim. Bunun

ın bazılarını kendi isimim verdim.

Savaş sonrası İzmir'de Seydiköy'de açılan Teyyare Okulu'nda yeni tayyarecileri eğitime aldım ve yeni pilotlar yetiştirdim. Türkiye'nin ilk sivil hava yolu şirketi olan Hürkuş Hava Yolları'nı 1947'de kurdum.

Gökere baktığımızda, uçakların bulunduğu yerde ben, Vecihi Hürkuş'u hatırlayın. Müderrisim-Türk için imkân buldukça olimpiyatlara katılmayı ve çok çalıştım.

32 33

Güvenilir Çocuk dergisinde bilim tarihi köşesi de bulunmaktadır. Her sayıda özellikle dünya bilim tarihinde iz bırakmış Türk tarihinden ve İslam tarihinden bilim insanlarına yer verilmiştir. Bilim tarihi köşesi, “Damarlarımızdaki Asil Kanlar” olarak yer almaktadır. Burada özellikle Atatürk'ün “Türk çocuğu atalarını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde

kuvvet bulacaktır.“ ve “Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur.“ sözlerine her sayıda yer verilmiştir. Bilim tarihi köşesi Mustafa Kemal Atatürk’ün sözünden esinlenerek oluşturulmuştur. Bu bölüme Harezmi, İbni Sina, Mimar Sinan, Aydın Sayılı, Cezeri, İbnül Heysem, Fatma el Fihri, Aziz Sancar, Oktay Sinanoğlu, Abbas İbni Firnas, Kasım el Zehravi, Sabuncuoğlu Şerafettin, Cahit Arf gibi alanında çığır açmış bilim insanlarının evrensel bilim mirasına katkılarına yer verilmiş ve onların ağzından çocuklara değer içerikli çeşitli mesajlar sunulmuştur. Örneğin, birinci görselde İbn Nefis’in ağzından çocuklara yeteneklerine uygun meslek seçmeleri tavsiye edilmiştir. İkinci görselde ise Vecihi Hürkuş’un ağzından imkânsızlık tanımadan çalışma mesajı verilmiştir. Bu bölüm, “SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır. SB.5.4.4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler. SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer. SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.” gibi kazanımlarla ilişkilendirilerek kullanılabilir.

Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler derslerinde kullanılmak üzere Güvenilir Çocuk dergisini tanıtmayı amaçlayan çalışmanın sonuçları şu şekildedir.

Güvenilir Çocuk dergisinde yer alan şehir tanıtımı, bilim tarihi, Nasrettin Hoca’dan fıkralar ve tipler bölümleri sosyal bilgilerdeki kazanım ve değerlerin örnekledirilmesi için uygun görünmektedir. Bu bölümler, sosyal bilgiler derslerinde ilgili kazanım ve değer, etkinlikler yapılırken kullanılabilir. Dergi, kazanımların öğrencilere aktarılabilmesinde ders kitaplarına ve öğretmenlere yardımcı olabilecek türdedir.

Güvenilir Çocuk dergisinde yer alan değerlerden bazıları, vatanseverlik, sorumluluk, çalışkanlık, dürüstlük ve bilimselliklerdir. Bu değerler sosyal bilgiler dersinde kök değerler olarak yer almaktadır. Bu bağlamda dergi, sosyal bilgiler dersinde ek kaynak olarak kullanılabilir niteliktedir. Ders kitapları müfredatta yer alan bazı değerlere ilişkin örneklere yer verirken bazı değerler açısından eksik kalmaktadır (Akyol, 2015; Kuş, Merey ve Karatekin, 2013; Oğuz Haçat ve Demir, 2020; Erbaş, 2021). Ünlü ve Kaşkaya’nın (2018) çalışmalarında katılımcıların ifadeleri doğrultusunda ders kitaplarının değer öğretimi için yetersiz olduğu, kitaplarda değerlerle ilgili okuma ve etkinlik içeriğinin eksik kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Karacan (2018) ise sosyal bilgiler ders kitaplarında (milli ve evrensel) değerlere yer verilmiş olsa da bazı sınırlılıklara vurgu yapmış ve bu anlamda sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitabını destekleyici nitelikte, içerisinde milli ve evrensel değerlerin yer aldığı yardımcı kitaplar hazırlanmalı tespitinde bulunmuştur. Güvenilir Çocuk dergisi bu araştırmalarda vurgu yapılan eksikleri tamamlamaya yardımcı olabilir.

Sosyal bilgiler ders kitaplarının derse özgü becerilere yeterince yer vermediği sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Aydemir, 2017; Öğreten, 2017). Gülersoy (2013) sosyal bilgiler ders kitaplarının, öğretim programlarının ruhunu tam olarak yansıtamamasının sebeplerinden biri olarak yayınevlerinin içeriğe ve baskı kalitesine müdahalesi olarak açıklamıştır. Güvenilir Çocuk dergisi ise içeriği ve görsel tasarımı ile bu eksikliği kapatabilecek düzeydedir.

Er, Ünal ve Gürel (2018) Şirazi’nin Bostan ve Gülistan isimli eseri ile ilgili yaptıkları çalışmalarında bu kitapların sosyal bilgiler dersinde değerleri aktarmak için kullanılabilirliği tespitinde bulunmuşlardır. Benzer şekilde Deveci, Belet ve Türe (2013) de Dede Korkut hikayelerinin; Turan, Belenli ve Kiriş (2010) de Mesnevi’den hikayelerin değer eğitimi ile ilgili etkinliklerde kullanılabilirliği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da ifade edildiği üzere ders kitapları belirli kısıtlamalardan dolayı detaylara yeterince yer veremez. Dolayısıyla ders kitabının yanında dersin amacına ve içeriğine uygun kaynaklar kullanılması yararlı olacaktır.

Bu bağlamda Güvenilir Çocuk dergisinin sosyal bilgiler derslerinde bir kaynak ve materyal olarak kullanılabileceğine inanılmaktadır.

Kaynakça

Akyol, Y. (2015). Ortaokul 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (5), 194-207.

Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 3-52) Ankara: Pegem Akademi

Aydemir, M. (2017). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan beceriler açısından incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 1-17.

Bektaş Öztaşkın, Ö. (2016). Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. R. Turan ve T. Yıldırım (Ed.) *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde (s. 2-34). Ankara: Anı Yayıncılık

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*. 9(2). 27-40.

Demir, Z. (2019). *Bilim çocuk dergisindeki konuların sosyal bilgiler dersinde kullanılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Deveci, H. & Belet, D. & Türe, H. (2013). Dede Korkut hikayelerinde yer alan değerler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 294-321.

Doğan, Y. & Torun, F. (2018). Sosyal bilgiler ders kitapları nereye doğru gidiyor? *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*. 4(2), 111-125.

Dolmaz, M. & Kaya, E. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel roman kullanımına yönelik öğrenci görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 54-67.

Duru, A. (1985). *Dünyayı hayvanlar idare ediyor*. İstanbul: Özden Yayınları

Er, H. & Ünal, F. & Gürel, D. (2016). Sosyal bilgiler dersinde değer aktarımı açısından Sadî Şirazi'nin "Bostan" ve "Gülistan" isimli eserlerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 225-242.

Erbaş, A. A. (2021). *Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları*. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 11(1), 23-40.

Evans, R. W. (2004). *The social studies wars: What should we teach the children?*. New York: Teachers College Press.

Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*. 2(1), 8-26.

Güvenilir İnsan Yetiştirme Vakfı. (2021). *Vakfın gayesi*.
<http://www.guvenvak.org/kurumsal/3/vakfin-gayesi.html>

Karacan, H. (2018). Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin analizi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1(1), 1-10.

Kuş, Z. & Merey, Z. & Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214.

MEB. (2018). Sosyal bilgiler öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6, 7. sınıflar)
<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20C3%96%20C4%9ERET%20C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>

Oğuz Haçat, S. & Demir, F. B. (2020). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler açısından incelenmesi. *Journal of History School*, (49), 4443-4466.

Oruç, Ş. & Ateş, H. (2019). Ders materyali olarak TRT Çocuk Dergisi'nin sosyal bilgiler programı açısından incelenmesi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 2(1), 76-103.

Oruç, Ş. & Erdem, R. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 215-229

Öğreten, A. (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki temel becerileri kazandırmada ilkökul dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içeriğinin yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu, Türkiye.

Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde. (s.1-31). Ankara: Pegem Akademi.

Tonga, D. (2016). Transforming values into behaviors: A study on the application of values education to families in Turkey. *Journal of Education and Learning*, 5(2), 24-37.

Tonga, D. (2017a). Sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *The Journal of Turk & Islam World Social Studies*, 4(12), 187-201.

Tonga, D. (2017b). Rol model olarak sosyal bilgiler öğretmeni. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 17-30.

Turan, R. & Belenli, T. & Kiriş, A. (2010). Mesnevi ve Mesnevi'nin sosyal bilgiler programında yer verilen değerler çerçevesinde incelenmesi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 30(1). 169-202.

Ünlü, İ. & Kaşkaya, A. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2656-2679.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.